

Vrácení daru

Příbuzní v řadě přímé zaujímají v českém právním řádu postavení osob nejbližších, a požívají tak výsadnějšího právního postavení mezi osobami blízkými; vztah příbuzných v řadě přímé je nutno zahrnovat do pojmu rodina ve smyslu § 630 ObčZ. Vymezení v § 630 ObčZ je užší než vymezení „osoby blízké“ podle § 116 ObčZ.

Příbuzní v řadě přímé zaujímají v českém právním řádu postavení osob nejbližších, a požívají tak výsadnějšího právního postavení mezi osobami blízkými; vztah příbuzných v řadě přímé je nutno zahrnovat do pojmu rodina ve smyslu § 630 ObčZ. Vymezení v § 630 ObčZ je užší než vymezení „osoby blízké“ podle § 116 ObčZ.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 134/2003, ze dne 29.4.2003)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně O. F., zastoupené JUDr. J. S., advokátem, proti žalované O. V., zastoupené JUDr. J. B., advokátem, o vrácení daru, vedené u Okresního soudu v Rakovníku pod sp. zn. 3 C 248/2001, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 3. září 2002 č. j. 28 Co 203/2002-99, tak, že dovolání zamítl.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Rakovníku rozsudkem ze dne 4. dubna 2002 č.j. 3 C 248/2001-80 zamítl návrh žalobkyně, aby byla žalované uložena povinnost vrátit žalobkyni částku 692 000 Kč, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Žalobkyně se domáhala na žalované, která je její dcerou, vrácení daru, a to částky, která je předmětem tohoto sporu a kterou darovala žalované na zakoupení a zařízení bytu. Soud prvního stupně zjistil, že žalobkyně se s žalovanou dohodla, že budou společně bydlet v jednom bytě i s dětmi žalované. Žalobkyně poté prodala svůj byt v Rakovníku v ulici V Lukách čp. 2166 za kupní cenu 380 000 Kč. Takto získané finanční prostředky vložila do koupě bytu č. 1827/7 v Rakovníku v domě čp. 1872 v ulici Čs. legií, který žalovaná koupila za finanční hotovost poskytnutou žalobkyni v celkové výši 680 000 Kč. Dále darovala žalované částku 12 000 Kč na vybavení tohoto bytu a částku 89 487 Kč zaplatila za žalovanou Městskému úřadu Rakovník jako splátku dluhu vzniklého neplacením nájemného žalovanou za byt v Rakovníku v ulici V Lukách čp. 2156. Tento byt poté žalovaná získala do svého vlastnictví a následně prodala za cenu 100 000 Kč třetí osobě. V předmětném bytě získaném žalovanou na základě daru žalobkyně bydlela také její vnučka P. V. s ročním dítětem, žalovaná se zdržovala v bytě svého přítele. Soud prvního stupně rovněž zjistil, že žalovaná odmítla žalobkyni dát souhlas k přihlášení k trvalému pobytu v uvedeném bytě, žalobkyni nicméně nebránila v užívání bytu a nevyžadovala ani po ní, ani po její vnučce žádné nájemné. Podle § 630 občanského zákoníku (dále jen „ObčZ“) se dárce může domáhat vrácení daru, jestliže se obdarovaný chová k němu nebo členům jeho rodiny tak, že svým chováním hrubě narušuje dobré mravy. Vrácení daru se žalobkyně domáhala na základě svého tvrzení, že ji žalovaná hrubě uráží a vyhrožuje vystěhováním z bytu. Nespornou učinili účastnice skutečnost, že žalovaná při hádce slovně a fyzicky napadla vnučku žalobkyně P. V. Podle lékařské zprávy jí způsobila zhmoždění hlavy, páteře a kolenou. Žalovaná lékařské ošetření nevyhledala. K potrestání žalované v přestupkovém řízení

nedošlo jen proto, že P. V. odmítla návrh na potrestání podat, jak vyplynulo z přestupkového spisu Městského úřadu v Rakovníku. Soud prvního stupně uvedená skutková zjištění vyhodnotil tak, že žalobkyně neprokázala naplnění zákonných podmínek pro vrácení daru, poukázal na to, že počáteční příčina hádky mezi žalovanou a vnučkou žalobkyně ani nebyla zjištěna.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 3. září 2002 č. j. 28 Co 203/2002-99 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, změnil výrok o náhradě nákladů řízení a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Doplnil, že nebylo prokázáno, že by konflikt žalované a její dcery (vnučky žalobkyně) byl zaviněn výlučně žalovanou a že žalovaná nebyla nevhodným jednáním své dcery vyprovokována. Odvolací soud doplnil právní závěry soudu prvního stupně ohledně naplnění podmínek pro vrácení daru stanovených v § 630 ObčZ. Podle názoru odvolacího soudu se členové rodiny dárce posuzují podle příslušných ustanovení zákona o rodině. V daném případě vnučka žalobkyně, k níž se žalovaná jako obdarovaná nevhodně chovala a která je současně dcerou žalované, není ve vztahu k žalobkyni jako babičce členem její rodiny. Dále odvolací soud uzavřel, že i kdyby tento výklad nebyl zcela správný, je nutno přihlídnout především k tomu, že ke konfliktu mezi žalovanou a vnučkou žalobkyně došlo právě v důsledku toho, že jde o matku a dceru a ani zprostředkovaně tento konflikt nebyl vyvolán a nedošlo k němu proto, že se jednalo o vnučku žalobkyně. Odvolací soud dále zdůraznil, že žalovaná neučinila žádné kroky, aby znemožnila žalobkyni užívání předmětného bytu, ani se u žalobkyně nedomáhala poskytování finanční protihodnoty za její faktické bydlení v bytě. Poukázal na to, že sama žalobkyně odmítla návrh žalované na uzavření dohody o zřízení věcného břemene doživotního užívání bytu ve prospěch žalobkyně, který jí žalovaná učinila v průběhu soudního řízení. Z těchto důvodů se odvolací soud ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že žalobkyně neprokázala, že by se žalovaná chovala tak, aby byly naplněny podmínky pro vrácení daru stanovené v § 630 ObčZ.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a předpokládá, že dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Podle dovolatelky jde o řešení těchto dvou právních otázek:

- zda vnučka dárce je členem jeho rodiny ve smyslu § 630 ObčZ,
- zda lze za hrubé porušení dobrých mravů ve smyslu § 630 ObčZ považovat takové jednání obdarovaného, o kterém provedla nezbytná šetření Policie ČR ve smyslu § 58 odst. 2 zákona o přestupcích a podle § 58 odst. 3 písm. a) věc odevzdala přestupkovému orgánu, když k projednání přestupku nedošlo pro nepodání návrhu postižené osoby ve smyslu § 68 odst. 1 zákona č. [200/1990](#) Sb., o přestupcích, v platném znění.

Dovolatelka nesouhlasí se skutkovými zjištěními soudu týkajícími se příčin konfliktu mezi žalovanou a její dcerou. Průběh konfliktu byl prokázán pouze výpovědí vnučky žalobkyně Petry Vávrové a přestupkovým spisem Městského úřadu v Rakovníku, neboť žalovaná odmítla účastnickou výpověď. Konečně ani žalovaná v průběhu řízení netvrdila, že by k napadení došlo jinak. Podle názoru dovolatelky judikatura i literatura považuje za předpoklad úspěšného uplatnění práva dárce na vrácení daru hrubé porušení dobrých mravů, aniž by takovéto závadné chování muselo dosáhnout intenzity trestného činu nebo přestupku. Dovolatelka je přesvědčena, že pokud bylo chování žalované předloženo k přestupkovému řízení, o takové porušení dobrých mravů se jedná. K otázce členů rodiny dárce poukázala na to, že zákon o rodině paradoxně užívá pouze v § 1 odst. 2 termín rodina, aniž pojem rodiny vůbec definuje. Přitom již obecný zákoník občanský z roku 1811 v § 40 stanovil, že „rodinou se rozumějí kmenoví rodičové se všemi svými potomky“. Stávající občanský

zákoník v § 116 ObčZ vymezuje pojem osob blízkých také jako „osob v poměru rodinném“; dovolatelka z toho usuzuje, že obsah tohoto pojmu musí být logicky stejný jako obsah pojmu „rodina“. Odvolací soud tedy podle dovolatelky vycházel z chybného výkladu pojmů „hrubé porušení dobrých mravů“ a „člen rodiny dárce“ citovaných v § 630 ObčZ. Rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a dovolatelka proto navrhuje zrušení rozsudků soudů obou stupňů a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná se k dovolání nevyjádřila.

Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) zjistil, že dovolání bylo podáno včas oprávněnou osobou a zabýval se proto nejprve otázkou, zda je dovolání přípustné.

Podle § 236 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu je dovolání přípustné za podmínek uvedených v § 237 odst. 1 písm. b) a písm. c) o. s. ř.

Podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil. O takový případ se v posuzované věci nejedná.

Dovolání je však přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Podle tohoto ustanovení je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce podle § 237 odst. 3 o. s. ř. zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem. Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí Nejvyšší soud shledává v tom, že posouzení otázky, zda v daném případě byly naplněny podmínky ustanovení § 630 ObčZ, přispěje k ustálení judikatury vztahující se k aplikaci § 630 ObčZ.

V daném případě jsou dovolacímu přezkumu otevřeny dvě otázky tak, jak je dovolatelka vymezila. Dovolací soud je podle § 242 odst. 3 o. s. ř. vázán uplatněným dovolacím důvodem [§ 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.], a to i z hlediska jeho obsahového vymezení v dovolání. První otázka spočívá v konkretizaci osob, které je nutno při zkoumání naplnění podmínek pro vrácení daru, tak jak jsou stanoveny v § 630 ObčZ, považovat za členy rodiny.

Zákon o rodině č. [94/1963](#) Sb., v platném znění, o který se opíral odvolací soud i dovolatelka, nedefinuje pojem rodiny, přestože se odvolací soud i dovolatelka na tento zákon ve své argumentaci

odvolávali, byť prvý v negatívnom a druhá v pozitívnom smyslu, a nevymezuje okruh osob, ktoré lze za členy rodiny považovať. Zákon o rodině pouze upravuje vzájemné vztahy mezi rodiči a dětmi, mezi manžely, mezi osvojenci a osvojiteli, postavení poručníka jako zástupce nezletilého, určuje vyživovací povinnost, atd. Vedle § 1 odst. 2, v němž je pojem rodiny použit v souvislosti s vymezením účelu manželství, používá zákon o rodině tento termín ještě v dalších souvislostech, většinou se však týká pouze vztahu rodičů a dětí, event. manželů (např. při vymezení vztahů mezi manžely - „hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství“, „uspokojování potřeb rodiny“ nebo při vymezení rodičovské odpovědnosti - „úhrada společných potřeb rodiny“, atd.). Přitom ještě obecný zákoník občanský z roku 1811, který u nás platil do poloviny minulého století, stavěl pojem prarodiče do centra rodinněprávních vztahů ve své definici pojmu rodiny. Naproti tomu v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb. v jeho původním znění tento pojem vůbec nenalezneme. Osoba prarodiče nepochybně nemohla být z rodinného práva eliminována, ale je zde uváděna jen zakrytě a byla velmi podstatně oslabena. (Tato úprava vycházela ze sociologických závěrů z poloviny minulého století, podle kterých se rodina přetvořila na tzv. základní, nukleární rodinu, složenou pouze z rodičů a malého počtu dětí, takže dřívější širší rodina patří minulosti.) Pojem prarodiče se do rodinného práva vrací novelou zákona o rodině č. 91/1998 Sb., kterou doznalo právní postavení prarodiče po 1. srpnu 1998 určitého posílení. Novela výslovně hovoří o prarodičích v § 27 odst. 4, podle kterého může soud upravit styk dítěte s prarodiči a sourozenci, vyžaduje-li to zájem dítěte a poměry v rodině. Při uvedené úpravě zákona o rodině je proto nezbytné vycházet z nejbližší úpravy obdobné pojmu rodina, a to z § 116 ObčZ, který vymezuje pojem osoby blízké. Podle tohoto ustanovení je osobou blízkou příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Je nutno vyjít z textu zákona, v němž zákonodárce na prvním místě mezi osobami blízkými uvedl příbuzné v řadě přímé, kterými jsou nejen rodiče a děti, ale také prarodiče a jejich vnuci, event. i pravnuci. Uvedenou preferenci příbuzných v řadě přímé akceptuje i trestní zákon, který obdobným způsobem vymezuje osoby blízké v § 89 odst. 8, podle něhož se osobami blízkými rozumí nejprve příbuzní v řadě přímé a teprve potom další osoby. Taktéž trestní řád staví příbuzné v řadě přímé na prvé místo, když ve svém § 100 odst. 1 dává právo odeprít výpověď „svědkům, kteří jsou příbuznými obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel a druh“; stejným subjektům, pokud jsou v postavení poškozeného, přísluší podle § 163a odst. 1 trestního řádu u vymezených trestných činů dispoziční právo se zahájením (i pokračováním) trestního stíhání příbuzného v řadě přímé, který může být stíhán pouze na základě souhlasu poškozeného.

Z uvedené právní úpravy vyplývá, že příbuzní v řadě přímé zauímají v našem právním řádu postavení osob nejbližších, a požívají tak evidentně výsadnějšího právního postavení mezi osobami blízkými; Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že vztah příbuzných v řadě přímé je nutno zahrnovat do pojmu rodina ve smyslu § 630 ObčZ. Nelze však přisvědčit názoru dovolatelky, že vymezení obsahu pojmu „člen rodiny“ podle § 630 ObčZ a pojmu „osoba blízká“ podle § 116 ObčZ je totožný. Zásadně je třeba vycházet z toho, že vymezení v § 630 ObčZ je užší. Právní vztah z darování tedy zaniká i v případě kvalifikovaného porušení dobrých mravů chováním obdarovaného vůči příbuzným dárce v řadě přímé. Rozsudek odvolacího soudu tedy v části, v níž vnučku dovolatelky z okruhu osob náležejících do rodiny ve smyslu § 630 ObčZ, vyloučil, není správný.

Nejvyšší soud poté přistoupil k řešení druhé otázky spočívající v kvalifikaci hrubého porušování dobrých mravů obdarovaným ve vztahu k dárce a členům jeho rodiny, včetně jeho intenzity, jako podmínky vrácení daru podle § 630 ObčZ. Podle ustálené judikatury, která našla svůj výraz i v komentáři k ustanovení § 630 ObčZ (Občanský zákoník, komentář - 7. vydání, C. H. Beck, Praha 2002, str. 793) je třeba vycházet z toho, že předpokladem úspěšného uplatnění práva dárce není jakékoliv nevhodné chování obdarovaného nebo pouhý nevděk, ale takové chování, které s ohledem

na všechny okolnosti konkrétního případu lze kvalifikovat jako hrubé porušení dobrých mravů. Obvykle jde o porušení značné intenzity nebo o porušování soustavné, a to ať už fyzickým násilím, hrubými urážkami, neposkytnutím potřebné pomoci, apod. Zákon však nestanoví, že by závadné chování muselo dosáhnout intenzity trestného činu nebo přestupku. Otázka, zda chováním obdarovaného byly hrubě porušeny dobré mravy, je především otázkou skutkovou. Pro správné zodpovězení předmětné otázky je proto nutné, aby v každém jednotlivém případě bylo hrubé chování obdarovaného nejen dárce tvrzeno, ale také prokázáno. Nejvyšší soud je však vázán skutkovými zjištěními, která učinil na základě provedení dokazování odvolací soud a ve smyslu § 241a odst. 4 o. s. ř. není oprávněn provádět další dokazování. Odvolací soud dospěl ke skutkovému zjištění, že mezi žalovanou a vnučkou žalobkyně došlo k jednomu konfliktu, při němž vnučka žalobkyně utrpěla zranění, jež bylo ošetřeno lékařem a dále, že nebyla zjištěna příčina jejich sporu, ani to, zda tento konflikt zavinila žalovaná. Za takových skutkových zjištění je podle Nejvyššího soudu zcela nerozhodné, že věc přestupku byla Městským úřadem v Rakovníku odložena pro nepodání návrhu na projednání věci postiženou podle § 68 odst. 1 zákona č. [200/1990 Sb.](#), o přestupcích, v platném znění. Tato okolnost ale nemůže nic změnit na správnosti právního hodnocení skutkových závěrů odvolacího soudu, který v chování žalované vůči vnučce žalobkyně neshledal takovou intenzitu hrubého porušení mravů žalovanou, která by odpovídala naplnění podmínek vrácení daru podle § 630 ObčZ.

Vzhledem k tomu, že pochybení odvolacího soudu v právním posouzení okruhu členů rodiny dárce ve smyslu § 630 ObčZ nemělo vliv na správnost závěru o nesplnění podmínek pro vrácení daru § 630 ObčZ, Nejvyšší soud České republiky dovolání žalobkyně podle § 243b odst. 2 věty před středníkem o. s. ř. zamítl.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)